

4



# ARALING PANLIPUNAN

**3 Markahan – Linggo 5-7**  
**Pilyego ng mga Gawaing**  
**Pampagkatuto**  
**Learning Activity Sheets (LAS)**



**SCHOOLS DIVISION OF DINAGAT ISLANDS**

PAG-AARI NG PAMAHALAAN  
HINDI IPINAGBIBILI

**Araling Panlipunan 4**  
**Ikatlong Kwartar – Mga Gawain sa Pagkatuto**  
**Unang Set**  
**Unang Edisyon, 2020**

**Republic Act 8293, section 176** states that: No copyright shall subsist in any work of the Government of the Philippines. However, prior approval of the government agency or office wherein the work is created shall be necessary for exploitation of such work for profit. Such agency or office may, among other things, impose as a condition the payment of royalties.

Borrowed materials (i.e., songs, stories, poems, pictures, photos, brand names, trademarks, etc.) included in this book are owned by their respective copyright holders. Every effort has been exerted to locate and seek permission to use these materials from their respective copyright owners. The publisher and authors do not represent nor claim ownership over them.

Published by Schools Division of Dinagat Islands

**Development Team of the Learning Activity Sheets**

**Writers:** Salie E. Anajao

**Editor:** Christopher D. Balatero, Merlinda T. Japay,  
Prescilla P. Capisnon, Rhey G. Eder

**Reviewers:**

**Layout Artist:** Jay S. Mateo, Kevin L. Madera

**Management Team:**

Schools Division Superintendent  
OIC, Assistant Schools Division Superintendent  
Chief Education Supervisor, SGOD  
Chief Education Supervisor, CID  
Education Program Supervisor, Aral.Pan.  
Education Program Supervisor, LRMS  
Project Development Officer II  
SDO Librarian II

FELISA G. LARANJO, PhD, CESO VI  
LEONEVEE V. SILVOSA, PhD  
MILA O. GERALDINO, PhD  
LOPE C. PAPELERAS, PhD  
JUAN JR L. ESPINA  
MICHAEL C. PASO, PhD  
NARMIE S. NAVAS

**Printed in the Philippines by** \_\_\_\_\_

Department of Education – Learning Resource Management Section  
Office Address: White Beach, Dinagat, Dinagat Islands  
E-mail Address: [sample@gmail.com](mailto:sample@gmail.com),  
[lrms.dinagatislands.caraga@deped.gov.ph](mailto:lrms.dinagatislands.caraga@deped.gov.ph)  
Telephone no.: \_\_\_\_\_



## **Panimula**

Ang Pilyego ng mga Gawaing Pampagkatuto (**Learning Activity Sheets**) ay dinisenyo at isinulat para sa batang katulad mo na nasa ika-apat na baitang upang mapag-aralan ang wastong pangangalaga sa katawan ay isa mga paraan upang maging malusog at ligtas sa sakit. Ang pagkakaroon ng malusog na katawan ay kailangan din para sa matalinong pagganap sa pang-araw-araw na gawain at tungkulin. Bilang bahagi ng lakas-taong bansa, ang pamahalaan ay may tungkulin ding pangangalagan ang kalusugan ng kaniyang mamamayan. Sinasabing ang kalusugan ng bayan ay nababatay sa kalusugan ng mamamayan nito. Kaya naman, ang pamahalaan ay nagbibigay ng mga serbisyong pangkalusugan.

Ang Pilyego ng mga Gawaing Pampagkatuto ay naglalaman tungkol sa:

### **Aralin: Mga Programang Pangkalusugan**

Pagkatapos ng mga gawaing ito, ikaw ay inaasahang:

1. nasusuri ang mga programang may kaugnayan sa kalusugan;
2. napahalalagan ang mga programa at serbisyong pangkalusugan.



### **Paunang Pagtataya**

**Panuto:** Suriin ang mga pangungusap. Isulat ang TAMA kung ito ay may kaugnayan sa pangkalusugan at MALI naman kung hindi.

1. Ang lakas- tao ay isang napakahalagang bahagi ng lipunan.
2. Ang Kagawaran ng Kalusugan ang pangunahing ahensiya ng pamahalaan na namamahala sa mga serbisyong pangkalusugan para sa mamamayan.

3. Maaaring pumunta sa mga sentrong pangkalusugan (health center) sa inyong pamayanan para sa mga pangangailangang medikal
4. Ang mga serbisyong pangkalusugan ang pamahalaan ay ang pagbabakuna, pagbibigay ng libreng gamot, libreng pagpapaospital, at benepisyo ng Philhealth.
5. Hindi itinataguyod at higit pang hindi pinalawak ang pagbabakuna o imunisasyon ng mga bata laban sa sakit ng diarrhea, polio, tigas, at trangkaso.



## ***Pag-aralan***

### **Kagawaran ng Pangkalusugan**

Ang lakas-tao ay isang napakahalagang bahagi ng lipunan. Nakasalalay sa tao ang pagbubuo ng desisyon para sa pang-araw-araw na kahihinatnan ng kaniyang buhay at maging ng lipunang kaniyang ginagalawan. Kaya naman mahalagang malusog ang kaniyang pangangatawan upang malusog din ang kaniyang pag-iisip. Ito ay isina alang-alang ng pamahalaan upang lubos na mapakinabangan ang mamamayan at maging katuwang ito sa pagbuo ng tamang pasiya at pagsasagawa ng wastong pagkilos para sa maayos na pamamalakad at kalagayan ng bansa.

Iba-iba ang mga programang pangkalusugan ng pamahalaan. May mga programa para sa mga bata, kabataan, kababaihan at para sa lahat. Ang Kagawaran ng Kalusugan ang pambansang ahensiyang naatasan ng pamahalaan na mamahala sa mga serbisyong pangkalusugan. Ilan sa malalaking programa ng kagawaran ang National Health Insurance Program (NHIP), Complete Treatment Pack, pagbabakuna, programa sa mga ina at kababaihan, at programa laban sa mga sakit.

### **Ang PhilHealth**

Ang NHIP ay itinatag upang magkaroon ng siguro ang lahat ng mamamayan at mapagkalooban ng mga kalidad na mga pasilidad at serbisyong pangkalusugan, at pagkakamit ng pangkalahatang kalusugan. Maraming Pilipino ang nakikinabang sa Programang Philippine Health Insurance ng pamahalaan. Sa tulongn PhilHealth, maraming mamamayan ang nakakapagpagamot at nabibigyan pa ng libreng gamot. Kasama rito ang libreng pagpapagamot sa mga sakit na dengue, asthma, at katarata, maging sa malalalang sakit gaya ng cancer.

Sa pamamagitan ng NHIP, maipagkakaloob sa mga mamamayan, lalo na sa mahihirap, ang mga serbisyong pangkalusugan, pag-iwas man ito sa sakit o pagpapagamot ng karamdaman.

### **Complete Treatment Pack**

Higit ding mapauunlad ang serbisyon pangkalusugan sa pamamagitan ng DOH Complete Treatment Pack. Layunin nitong marating ang pinakamahihirap na mamamayan at mabigyan ng kumpletong gamot lalo na sa mga pangunahing sakit sa bansa.

Nagtatalaga rin ng mga doctor, nars, at komadrona sa malalayong munispiyo upang mabilis na matutugunan ang pangangailangan ng mga tao rito.

### **Pagbabakuna**

Itinataguyod at higit pang pinalawak ng pamahalaan ang pagbabakuna o imunisasyon ng mga laban sa mga sakit gaya ng diarrhea, polio, tigdsa, at trangkaso. Kasama pa rito ang pamamahagi ng mga bitamina gaya ng Vitamin A, iron, at iodine laban sa sakut sa dugo at mata. Isinasagawa ang mga ito sa mga sentrong pangkalusugan o health center na matatagpuan sa iba-ibang bahagi ng rehiyon. Malaking tulong ang serbisyong ito dahil nababawasan ang malubhang pagkakasakit ng mga bata na kung magkaminsan ay sanhi rin ng pagliban nila sa paaralan.

### **Programang sa mga Ina at Kababaihan**

Isa pa sa mga programang pangkalusugan ng pamahalaan ang pangangalaga sa kalusugan ng mga ina. Kasama rito ang regular na pagpapatingin sa sentrong pangkalusugan ng mga nagdadalang-tao, libreng bitamina para sa kanila, at libreng bakuna laban sa sakit gaya ng neo tetanus. Hinihikayat din ang mga ina na regular na magpatingin sa doctor sa mga health center na makikita sa maramig bahagi ng komunidad para sa kanilang mga sakit. Maraming ina ang nakikinabang sa mga serbisyong ito.

### **Programa Laban sa Iba pang mga Sakit**

Ang ilang mga sakit gaya ng tuberkuloses ay madali nang malunasan sa tulong ng programa bg pamahalaan laban sa sakit na ito. Maliban sa walang bayad ang pagpapatingin, may mga gamot pang ibinigay ang mga health center para sa tuluyang paggaling ng mga mamamayang may karamdamang ito. May programa rin sa pagpapalaganap ng impormasyon sa pag-iwas, tamang pagsugpo, at paggamot sa human immunodeficiency virus infection at acquired immune deficiency syndrome (AIDS).

Patuloy ang pangangalaga ng pamahalaan sa kalusugan ng mga mamamayan lalo na sa tuwing nalalapit ang tag-ulan kung saan maraming mga bata ang nagkakasakit na mga bata ang paglilinis sa kapaligiran tulad ng pagbobomba kontra lamok na may dalang sakit.



## ***Mga Gawaing Pampagkatuto***

### **Gawain 1**

**Panuto:** Buuin ang graphic organizer. Itala sa loob ng kahon ang mga serbisyong pangkalusugan na tungkuling ipagkaloob ng pamahaaln at mga epekto sa mamayan ng mga serbisyong ito.

<b>Serbisyong Pangkalusugan</b>
_____
_____
_____
_____

<b>Mga Epekto</b>
_____
_____
_____
_____

### **Gawain 2**

**Panuto:** Sagutin ang sumusunod na mga tanong. Isulat sa pangungusap ang iyong sagot.

1. Ano ang kalusugan?
2. Ano-ano ang serbisyo ang nakapaloob sa mga programang pangkalusugan ng pamahalaan?
3. Anong ahensiya ng pamahalaan ang namamahala sa mga programang pangkalusugan?
4. Saan maaaring pumunta upang makinabang sa mga serbisyo nito?
5. Bakit mahalaga ang mga paglilingkod na pangkalusugan?

Rubrik sa Pag-iskor sa Sagot ng Tanong No. 1 - 5				
Pamantayan	Napakahusay 4 puntos	Mahusay 3 puntos	Nailinang 2 puntos	Nagsisimula 1 puntos
Nilalaman	Kumpleto at komprehensibo ang nilalaman ng sagot. Wasto ang lahat ng impormasyon.	Kumpleto ang nilalaman ng sagot. Wasto ang lahat ng impormasyon.	May ilang kakulangan sa nilalaman ng sagot. May ilang impormasyon sa nabanggit.	Maraming kakulangan sa nilalaman ng sagot.
Organisasyon	Malinaw ang daloy at organisado ang paglalahad ng kaisipan.	Malinaw ang daloy ng paglalahad ng kaisipan.	May bahaging di gaanong malinaw ang paglalahad ng kaisipan.	Maraming bahagi ang hindi malinaw sa paglalahad ng kaisipan.



## Paglalahat / Repleksyon

3

3 bagay na nakita ko

Natuklasan ko...

1. \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_
2. \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_
3. \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

2

2 interesadong bagay na natutunan ko

Natutunan ko ang...

1. \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_
2. \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

1

1 bagay na nalilito ako

Kailangang matuto pa ako...

1. \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_





## ***Panapos na Pagtataya***

**Panuto:** Lagyan ng ( / ) ang bilang kung ang pangungusap ay nagsasaad ng kaisipan ukol sa programang pangkalusugan at ekis ( X ) kung hindi.

1. Ang lakas- tao ay isang napakahalagang bahagi ng lipunan.
2. Ang Kagawaran ng Kalusugan ang pangunahing ahensiya ng pamahalaan na namamahala sa mga serbisyong pangkalusugan para sa mamamayan.
3. Maaaring pumunta sa mga sentrong pangkalusugan (health center) sa inyong pamayanan para sa mga pangangailangang medikal
4. Ilan sa mga serbisyong pangkalusugan ang pamahalaan ang pagbabakuna, pagbibigay ng libreng gamot, libreng pagpapaospital, at benepisyo ng Philhealth.
5. Hindi itinataguyod at higit pang hindi pinalawak ang pagbabakuna o imunisasyon ng mga bata laban sa sakit ng diarrhea, polio, tigdás, at trangkaso.
6. Kumain ng mga gulay at putas araw-araw
7. Maraming mga Pilipino ang nakikinabang sa programang Philippine Health Insurance ng pamahalaan.
8. Walang libreng mga gamot ang ipamimigay ng pamahalaan sa mga taong may karamdaman.
9. May mga sakit gaya ng tuberculosis ay madali nang malunasan sa tulong ng programa ng pamahalaan laban sa sakit na ito.
10. Patuloy ang pangangalaga ng pamahalaan sa kasalukuyan ng mga mamamayan lalo na tuwing nalalapit ang tag-ulan kung saan maraming mga bata ang nagkakasakit.



## **Panimula**

Ang Pilyego ng mga Gawaing Pampagkatuto (**Learning Activity Sheets**) ay dinisenyo at sinulat para sa batang katulad mo na nasa ika-apat na baitang upang masusuri ang mga pamamaraan sa pagpapaunlad ng edukasyon at kahalagahan ng edukasyon sa bansa. Ang programang sa edukasyon ay isa pang mahalagang serbisyo ng pamahalaan para sa mamamayan.

Ang Pilyego ng mga Gawaing Pampagkatuto ay naglalaman tungkol sa:

### **Aralin: Mga Pamamaraan ng Pagpapaunlad ng Edukasyon sa Bansa**

Pagkatapos ng mga gawaing ito, ikaw ay inaasahang:

1. nasusuri ang mga pamamaraan sa pagpapaunlad ng edukasyon sa bansa;
2. naitataguyod ang kahalagahan ng edukasyon sa bansa.



## **Paunang Pagtataya**

**Panuto:** Basahin ang mga kalagayan. Ano ang gagawin mo sa bawat kalagayan? Bilugan ang titik ng tamang sagot.

1. Nag- anunsiyo ang kapitan sa inyong barangay na maaari nang magpalista sa inyong paaralan ng mga nais pumasok sa Kinder. May kapatid kang anim na taong gulang.
  - A. Sasabihin sa magulang ang anunsiyo.
  - B. Ipagpatuloy ang ginagawa na parang walang narinig.
  - C. Hihikayatin ang magulang na ipalista na ang kapatid.
  - D. Hindi papansinin ang sinabi tatal bata pa naman ang kapatid.
2. Nahinto sa pag-aaral ang iyong kuya. Natutunan mo sa paraalan na may programa sa edukasyon para sa mga nahinto sa pag-aaral.

- A. Hindi na lamang papansinin dahil magastos ito.
  - B. Hayaan na lamang ang iyong kuya dahil matanda na siya.
  - C. Hindi na sasabihin sa kuya tatal namamasukan na siya sa karinderya.
  - D. Alamin sa guro kung kanino magtatanong dahil alam mong interesado ang iyongn kuya.
3. Nangangailangan ng mga boluntaryo para sa pagpapakain sa mga bata sa inyongn day care center sa araw na Sabado.
- A. Hindi ako pupunta dahil mapapagaod ako.
  - B. Ipagpapatuloy ko na lamang ang paglalaro ko.
  - C. Tutulong ako kung ano man ang kaya kong gawin.
  - D. Hindi na ako pupunta dahil hindi rin siguro ako bibigyan ng gawain.
4. Isang katutubo ang iyong kalaro. Sinasabi niya sa iyo ang tungjol sa kanilang mga paniniwala na natutunan niya sa kaniyang pag-aarala.
- A. Magkukunyari akong nakikinig.
  - B. Sasabihin kong maglaro na lamang kami.
  - C. Makikinig ako para may matutunan din ako.
  - D. Sasabihin ko kung ano ang mga ayaw ko sa mga gawi nila.
5. Para makarating sa paaralan, naglalakad si Lolit at ang kaniyang dalawang kapitbahay nang isang oras. Kung ikaw si Lolit, gagawin mo rin ba ang kaniyang ginagawa?
- A. Tutulong na lamang ako sa mga gawain sa bahay.
  - B. Gagawin ko dahil nais kong makapagtapos ng pag-aaral.
  - C. Yayayain ko ang aking mga kaklase na lumiban sa klase.
  - D. Maaaring tamarin akong pumasok dahil mahirap maglakad.



## Pag-aralan

Isang mahalagang salik ang edukasyon sa pag-unlad ng mamamayan at sa pagsulong ng isang bansa. Mahalagang salik din ito sa pag-unlad ng istandard ng pamumuhay ng bawat mamamayang nakapag-aral. Sa pamamagitan ng iba-ibang programang pang-edukasyon ng pamahalaan, natutugunan ang pangangailangan sa pakatuto sa mga mamamayan.

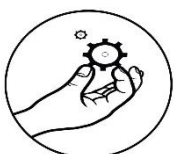
Ang Pilipinas ay kaisa sa mga bansang nagtataguyod ng Edukasyon para sa Lahat (Education for All) na naglalayong mapabuti ang kalidad ng edukasyon ng bawat Pilipino, bata man o matanda. Bilang tugon sa pandaigdigang programa at sa pambansang pangangailangan na mapaunlad ang sistema ng edukasyon sa bansa, may mga programa sa edukasyon na ipinatupad ang pamahalaan. Nangunguna sa mga ito ang Basic Education Program o kilalang Kinder to Grade 12 Program. Nilalayon nitong magkaroon ang mga mag-aaral ng lubos at tuloy-tuloy na pagkatuto ng mga batayang kasanayan, at magkakaroon ng kahandaan sa kolehiyo o pag-eempleyo.

May mga Day Care Center din sa maraming barangay na nangangalaga sa mga batang nag-uumpisa pa lamang matuto. May programa rin para sa mga out of school youth (OSY) o yaong mga nahinto sa pag-aaral na pinangangalagaan naman ng Kagawaran ng Edukasyon sa pamamagitan ng programa nitong Abot-Alam. Layunin ng programang ito na mabawasan ang mga OSY at maihanda sila sa pagnenegosyo o pag-eempleyo. Binibigyan sila ng pagkakataong makapag-aral muli sa pamamagitan ng Alternative Learning System sa mga oras at araw na libre sila o di naghahanapbuhay.

Pinaiigting din ang mga programa sa edukasyon para sa mga Indigenous People (IP) o mga katutubo nating mamamayan. Maliban sa literasi, layunin ding mapangalagaan at mapagyaman ang kultura ng mag IP.

Pinalalaganap din ng pamahalaan ang mga programa nito sa iskolarsyip para sa mahuhusay na mag-aaral ngunit walang sapat na panustos sa pag-aaral.

Pinaniniwalaang ang tao ay isang malaking yaman ng bansa. Kung kaya, kailangang malusog di lamang ang pisikal na pangangatawan, kundi gayon din ang kaniyang kaalaman sa pamamagitan ng pagkatuto o edukasyon at pagsasanay. Mahahalagang saligan ang mag ito ng pagsulong ng bansa sa larangan ng ekonomiya

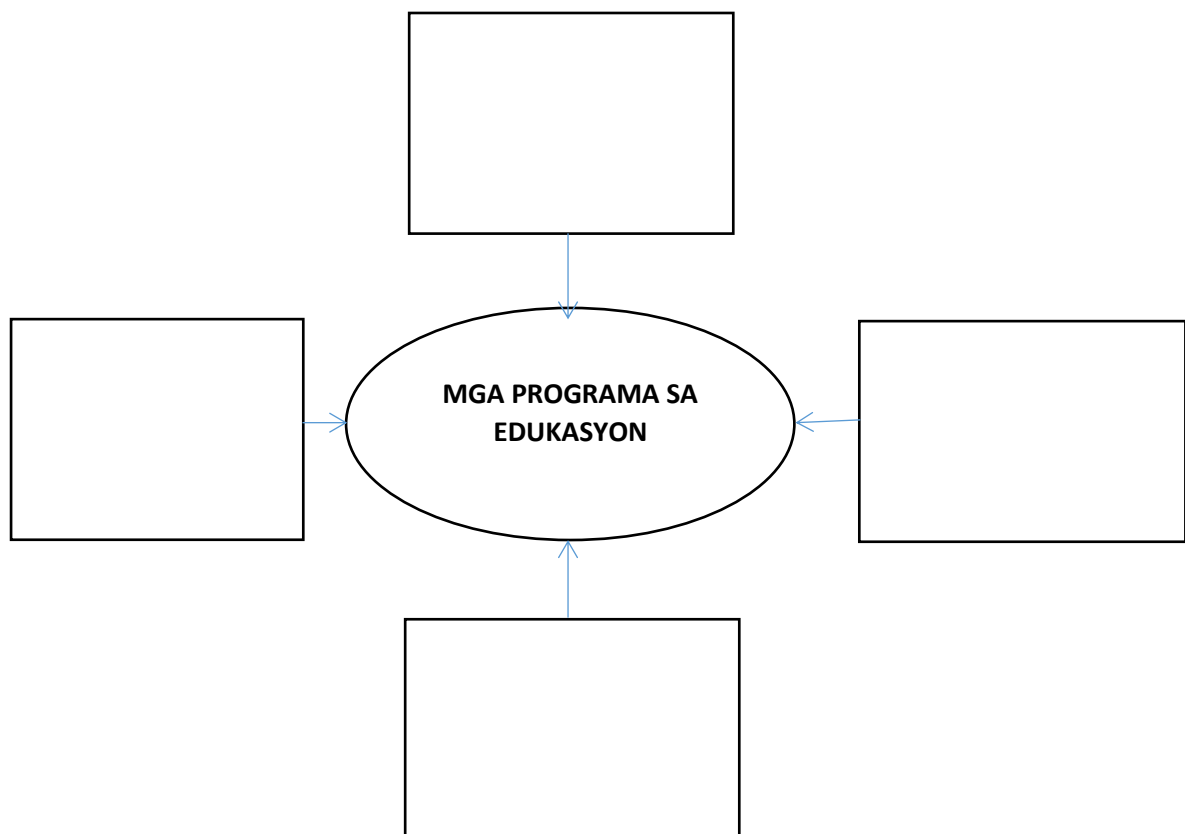


## ***Mga Gawaing Pampagkatuto***

**Pangkalahatang Panuto:** Basahin at sagutin ang mga tanong sa ibaba.

### **Gawain 1**

Panuto: Punan ang graphic organizer ng mga programa ng pamahalaan sa edukasyon. Maaari mo itong dagdagan ng iba pang programang iyong nalalaman.



### **GAWAIN 2:**

Panuto: Bilang mag-aaral sa ika-apat na baitang, ano ang iyong gagawin upang lubos na mapakinabangan ang mga programa sa edukasyon ng pamahalaan? Kopyahin ang kahon sa ibaba at isulat dito ang iyong gagawin. Gawin ito bilang isang pangako sa sarili.

## ANG AKING PANGARAP

<b>Rubrik sa Pag-iskor sa pag sulat ng talata</b>				
<b>Pamantayan</b>	<b>Napakahusay 4 puntos</b>	<b>Mahusay 3 puntos</b>	<b>Nalilinang 2 puntos</b>	<b>Nagsisimula 1 puntos</b>
Nilalaman	Kumpleto at komprehensibo ang nilalaman ng sagot. Wasto ang lahat ng impormasyon.	Kumpleto ang nilalaman ng sagot. Wasto ang lahat ng impormasyon.	May ilang kakulangan sa nilalaman ng sagot. May ilang impormasyon sa nabanggit.	Maraming kakulangan sa nilalaman ng sagot.
Organisasyon	Malinaw ang daloy at organisado ang paglalahad ng kaisipan.	Malinaw ang daloy ng paglalahad ng kaisipan.	May bahaging di gaanong malinaw ang paglalahad ng kaisipan.	Maraming bahagi ang hindi malinaw sa paglalahad ng kaisipan.
Baybay, Pagsulat sa malaking titik, bantas at gawi ng pagkakasulat	Malinaw, maayos at tama ang baybay ng mga salita, may malaking titik, bantas at maayos ang pagkakasulat.	Tama ang baybay ng mga salita, may malaking titik, bantas at maayos ang pagkakasulat.	Maayos ang pagbabaybay ng mga salita subalit may kaunting kamalian sa malaking titik, bantas at hindi gaanong maayos ang pagkakasulat	Hindi wasto ang pagbabaybay, malaking titik, bantas at hindi maayos ang pagkakasulat.



### **Paglalahat / Repleksyon**

**Gawain:** Basahin at unawain ang mga tanong sa bawat bilang. Ang

sagot ay naaayon sa iyong natutunan sa araling ito

3

3 bagay na nakita ko

Natuklasan ko...

1. \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_
2. \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_
3. \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

2

2 interesa-dong bagay na natutunan ko

Natutunan ko ang...

1. \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_
2. \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

1

1 bagay na nalilito ako

Kailangang matuto pa ako...

1. \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_



### Panapos na Pagtataya

**Panuto:** Suriin ang pangungusap. Isulat ang TAMA kung nagsasaad ukol sa pag-papaunlad ng edukasyon sa bansa at MALI naman kung hindi.

1. Mahalagang salik ang edukasyon sa pag-unlad ng mamamayan at sa pagsulong ng isang bansa.
2. Sa pamamagitan ng iba-ibang programang pang edukasyon ng pamahalaan, natutugunan ang pangangailangan sa pagkatuto ng mga mamamayan.
3. Ang Pilipinas ay kaisa sa mga bansang nagtataguyod ng Edukasyon para sa Lahat (Education for all) na naglalayong mapabuti ang kalidad ng edukasyon ng bawat Pilipino.

4. Hindi tungkulin ng pamahalaan na pangalagaan ang kapakanan ng mamamayan sa larangan ng edukasyon.
5. May itinataguyod na mga programa sa edukasyon ang pamahalaan na naglalayong maitaguyod ang kapakanang pang edukasyon ng mamamayan.
6. Ang K-12 Basic Education Program ay isang programang naglalayong makamit ng bawat mag-aaral ang mga kasanayang kailangan niya sa pag-aaral, pagpasok sa kolehiyo at pag-empleyo o pagiging entrepreneur.
7. Karapatan ng mga magulang na pag-aralin ang anak sa probadong paaralang gusto nila.
8. Sapilitan ang pag-aaralan sa antas ng elementarya.
9. Malaya ang mga magulang na pumili ng paaralang makatutugon sa pangangailangan ng kanilang anak sa kondisyong matalino at may kakayahan sila.
10. Nakatutulong ang edukasyong di-pormal sa pagiging produktibo ng mamamayan.

**LINGGO**  
**7**

**Mga Programang Pangkapayapaan,  
Pang-ekonomiya, at Pang-imprastruktura**



**Panimula**



Ang Pilyego ng mga Gawaing Pampagkatuto (**Learning Activity Sheets**) ay dinisenyo at sinulat para sa batang katulad mo na nasa ikaapat na baitang upang masusuri ang mga programang itinataguyod na paglilingkod ang pamahalaan na lubhang nakatutulong sa mamamayan. Ito ay ang mga programang pangkapayapaan, pang-ekonomiya, at pang-imprastruktura.

Ang Pilyego ng mga Gawaing Pampagkatuto ay naglalaman tungkol sa:

**Aralin: Mga Programang Pangkapayapaan, Pang-ekonomiya, at Pang-imprastruktura**

Pagkatapos ng mga gawaing ito, ikaw ay inaasahang:

1. nasusuri ang mga programang pangkapayapaan, pang-ekonomiya, at pang-imprastruktura ng pamahalaan;
2. napahahalagahan ang mga programang pangkapayapaan, pang-ekonomiya, at pang-imprastruktura ng pamahalaan.



**Paunang Pagtataya**

**A. Panuto:** Basahin ang mga sitwasyon. Alin ang tamang gawin? Isulat ang letra ng tamang sagot sa sagutang papel.

1. Nakita mong pilit hinahablot ng isa mong kaklase ang bag ng isang mag-aaral habang naglalakad palabas ng silid-aralan.
  - A. Panoorin ang dalawa at hintayin kung ano ang mangyayari.
  - B. Tatawagin ang guro o guwardiya at sasabihin ang nangyayari
  - C. Hintayin mapikon ang isa at panoorin sila habang nag-aaway.
  - D. Sasabihin ang nanghahablot ng bag kahit malaki ito sa iyo.
2. Nag-anyaya ang iyong punong barangay sa mga nais lumahok sa seminar sa paggawa ng tosino na maaaring pagkakakitaan.
  - A. Hindi ito kabuluhan kaya huwag na lamang pansinin.
  - B. Magsasawalang –kibo dahil hindi ito kayang gawin.
  - C. Mahal ang karne kaya huwag na lamang pumunta sa seminar
  - D. Sasabihin ito sa nakatatandang kapatid na walang pinagkakaabalahan.

3. May banggaan ng limang sunod-sunod na sasakyan sa kalsada.
  - A. Alamin muna kung may grabing nasaktan.
  - B. Sisihin at ipagdiinan na kasalanan iti ng naunang sasakyan.
  - C. Isa man sa mga nabangga ay tumawag ng traffic enforcer o pulis.
  - D. Pagtulongang sigawan ang mga nabangga dahil naging sanhi ng pagsikip ng trapiko.
4. Napanood mo sa telebisyon ang tungkol sa pag-aangkin ng China sa kapuluan at karagatang pag-aari ng Pilipinas.
  - A. Ipabahala sa China ang dapat gawin ng dalawang bansa.
  - B. Panatilihin ang payapang pakikipag-ayos at pakikipag-usap.
  - C. Labanan ang China kung anuman ang nais nitong gawin o mangyari.
  - D. Bantayan lagi ang mga karagatan at kalupaang inaangkin ng China.
5. May banta ng pwersahanng pag-aalis ng pinuno ng lokal na pamahalaan.
  - A. Maging handa ang kapulisan sa anumang maaaring mangyari.
  - B. Ipagbigay-alam ng lokal na pamahalaan sa pambansang pulisya.
  - C. Hayaan ang mga tao sa nais nilang gawin dahil sila ang maapektuhan nito.
  - D. Magbigay ng babala ang lokal na pamahalaan sa napag-alamang maaaring mangyari.

**B. Panuto:** Piliin sa kahon ang mga salitang tinutukoy sa bawat bilang.

Comrehensive Agrarian Reform Program	
Reforestation	Lingkurang Bayan
Monopolyo	Korporasyon o Kooperatiba

6. Batas na naglalayong mabigyan ng pagkakataon ang mga magsasaka na magkaroon ng sariling lupang sakahan.
7. Muling pagtanim ng mga puno sa nakakalbong kagubatan.
8. Lisang kompanya lamang ang may kontrol sa pagtustos ng isang uri ng produkto.
9. Mga pasilidad sa transportasyon at komunikasyon gaya ng telepono at barko.

10. Pangkat ng tao na binigyan ng permiso na magkaroon at mamamahala ng negosyo.

**C. Panuto:** Lagyan ng tsek (/) ang bilang kung ang pangungusap ay nagpapakita ng kaisipan ukol sa mga programang pang imprastraktura at ekis (x) kung hindi.

11. Tinutugunan ng pamahalaan sa pamamagitan ng mga ahensiya nito ang mga pangangailangan ng mamamayan gaya ng kalsda, paaralan, tulya, at sistema ng komukiasyon.

12. Mahalaga ang mga programang pang imparstraktura ng pamahalaan

13. Ang Department of the Interior and local Government ay nagpapatupad ng mga proyekto para sa malinis na suplay ng tubig at iba pang pangangailangan sa lokalidad.

14. Sa pagdami ng imprastraktura, marami ring trabaho ang hinitnay para sa mamamayan.

15. Ang National Telecommunications commission ay nangangasiwa sa paggamit ng makabagong teknolohiya na nagpapabilis ng komukasyon sa buong bansa tulad ng cellular at mobile phone, internet at iba pa.



## **Pag-aralan**

### **Mga Programang Pangkapayaan**

Ang kapayapaan ay nararanasan sa isang komunidad kung ang mga kasapi nito ay nagkakaunawaan at nagkakaisa ng mithiin. May mga pagkakataong hindi nakakamit ang kapayapaan dahil sa di pagkakaunawaan lalo na sa mga lugar na nakararanas ng kaguluhan.

Gayun din, nakaaapekto ang kaguluhan sa kalagayang pang-ekonomiya ng isang komunidad.

Upang mapanatili ang kaayusan at kaligtasan ng mga mamamayan, may mag ahensiya ang pamahalaan na tumutugon sa pangangalagang ito. Nagpapatupad din ito ng mga programang pangkapayapaan upang maiangat ang kalagayang pang-ekonomiya ng mga kasapi ng komunidad.

### **Mga Ahensiya sa Kapayapaan**

**Sandatahang Lakas ng Pilipinas (Armed Forces of the Philippines, AFP).** Ang Sandatahang Lakas ng Pilipinas ang pangunahing lakas na tagapagtaggol ng bansa. Tungkulin nitong ipagtaggol ang bansa laban sa mga kaaway o mananakop, local man o banyaga, at sa pagpapanatili ng kaayusan at katahimikan sa bansa. Ang Sandatahan ay bunubuo ng Hukbong Katihan (Army), Hukbong Dagat (Navy), at Hukbong Himpapawid (Air Force).

**Department of National Defense (DND).** Tungkulin nitong pangalagaan ang katahimikan sa loob at labas ng buong bansa at tiyakin ang seguridad nito laban sa mga panganib.

**Mga Lokal na Pamahalaan (Local Government Units, LGU).** Ang katahimikan sa mga lungsod at bayan ay kapayapaan na rin sa buong bansa. Tumutulong ang mga lokal na pamahalaan sa pagpapanatili ng kaayusan ng kanilang nasasakupan sa pamamagitan ng pagpapatupad ng mga ordinansa na naglalayon ng kapayapaan sa lugar na nasasakupan.

**Pambansang Pulisya ng Pilipinas (Philippine National Police, PNP).** Ang PNP ay ang lakas ng hanay ng kapulisan ng bansa. Sila ang kaakibat ng mga lokal na pamahalaan sa pagsugpo sa mga krimen at paghuli sa mga taong lumalabag sa batas. Katulong pa rin sila sa pagpapatupad ng mga batas trapiko.

### **Mga Programang Pang-ekonomiya**

Ang ekonomiya ay sitwasyong pangkabuhayan ng isang bansa. Sa pamamagitan nito, nalalaman kung ang isang bansa ay maunlad, papaulad, o mahirap.

Ang pagpapabuti sa ekonomiya ng bansa ay binibigyan ng prayoridad ng ating pamahalaan. Maliban sa pagpapaunlad sa panloob

na ekonomiya, nakikipag ugnayan ito sa ibang bansa bilang karagdagang seguridad na pang-ekonomiya. Ginagawa ito sa pamamagitan ng pagsasagawa ng mga programa upang makaakit ng mamumuhunan, malinang ang panluwas na pamilihan, mapaunlad ang turismo, makalikom ng mga impormasyon, at mapadali ang pagtanggap ng tulong mula sa ibang bansa.

Nakasalalay sa mga programang pang-ekonomiya nag pag-unlad ng bansa. Kaya upang maging tiyak at maayos ang ekonomiya, masusing isinaad sa Saligang Batas ang tatlong layunin sa pagtataguyod ng pambansang ekonomiya. Ang mga ito ay ang (1) makatarungang pamamahagi ng kita, pagkakataon, at kayamanan; (2) patuloy na paglaki ng produksiyon ng kalakal at paglilingkod para sa taong bayan; at (3) lumalawak na kasaganaan na susi sa pagtaas ng antas ng pamumuhay ng tao lalo na ang mga kapus-palad.

Ang pamahalaan ay mayroon ding mga patakarang pang-ekonomiya na nagsisilbing gabay sa pagtataguyod ng mga programang pangkaunlaran ng bansa. Kasama rito ang pangangalaga sa mga manggagawa; pangangalaga sa mga kalakal at industriyang local; pagpapaunlad ng agrikultura, kagubatan, yamang tubig, at yamang mineral; paghihikayat ng mga pribadong negosyo; panganasiwa ng monopoly; at pagpapaunlad ng lingkurang-bayan.

### **Pangangalaga sa mga Manggagawa**

Ang pangangalaga sa mga Pilipinong manggagawa at mangangalakal ay binibigyang-pansin laban sa mga di-kanais nais na gawaing pagkalakalan. Ilan ditto ay ang panggagaya at paggamit ng pangalan ng umiiral o mabiling produkto. Hinihikayat ang pagbubuo ng produkto na may kahusayan at kalidad upang mapantayan ang mga produktong mula sa ibang bansa. Hinihikayat din ang mga taong bayan na tangkilikin ang sariling mga produkto bilang inspirasyon at suporta sa mangangalakal na Pilipino.

### **Pangangalaga sa mga Lokal na Industriya at Kalakal**

May mga patakaran ang pamahalaan para sa pangangalaga sa mga local na industriya at kalakal. Isa na rito ang pagkontrol sa paglalabas at pag-aangkat ng mga produkto. May mga patakaran din laban sa pagpupuslit o smuggling. Ang pagpupuslit ay ilegal o di-sang

ayon sa batas na pagpapasok at pagluluwas ng mga kalakal buhat sa ibang bansa at palabas n gating bansa. Hindi ito dumaan sa tamang proseso kung kaya't walang naipataw na buwis na isang malaking kabawasan sa kita ng bansa.

Binibigyang-pansin din ng pamahalaan ang pangangalaga sa halaga ng produkto. Upang maisakatuparan ito, binuo ang Sanggunian sa Pagsubaybay sa Presyo. Gawain ng ahensiyang ito na subaybayan ang halaga ng mag bilihin upang maiwasan ang hindi makatuwiirang pagtaas ng mga ito. Bukod dito, nagpalabas din ng Consumer Price Index, isang paraan upang ipaalam sa publiko ang nagaganap na pagbabago sa halaga ng iba't-ibang bilihin at pagpapahayag ng mga posibleng produkto na mayroon sa pamilihing bayan.

### **Pagpapaunlad ng Agrikultura**

Ang agrikultura ay isang mahalagang pinagkukunan ng kita ng bansa kahit noon pa man. Kaya namn, bilang pagpapaunlad sa sector na ito, binibigyan ng pamahalaan ng suporta ang mga magsasaka gaya ng pagtuturo at pagsasanay sa kanila hinggil sa makabagong mga paraan ng pagsasaka. Maraming magsasaka rin ang tinuturuan ng mga ahensiya ng pamahalaan sa agrikultura ng paggamit sa mga pananim ng organic fertilizer at mga pesticide na walang halong kemikal. Ito'y upang mapanatiling mataba ang lupa para sa susunod na pagtatanim. Layunin ng pamahalaang mapalaki ang ani ng mga sakahan nang sa gayon ay lumaki rin ang kita ng mga magsasaka, gayon din ng bansa.

Naging malaking tulong sa mga magsasaka ang pagtitibay ng Batas Republika Blg. 6657 o ang Comprehensive Agrarian Reform Program (CARP) sa panahon ng panunungkulan ng dating Pangulong Corazon C. Aquino. Layunin ng programang ito na mabigyan ang mga magsasaka ng sarili nilang lupang sasakahin at sisinupin. Sa pamamagitan ng mga suporta at programang ito ng pamahalaan, inaasahang uunlad di lamang ang kabuhayan ng mga magsasaka kundi pati na rin ng bansa.

### **Pagpapaunlad ng Kagubatan**

Dalawang mahalagang tugon ang binuo ng pamahalaan para sa pangangalaga ng kagubatan. Ang una ay ang reforestation o ang muling pagtatanim sa mga lugar na pinuputulan ng mga puno. Itinayo ng pamahalaan ang pambansang Punlaan ng mga Puno at unti-unti, sa pamamagita ng iba-ibang ahensiya at institusyon, ay tinatamnan ang

mga bahagi ng kagubatan na nakalbo na. Ang ikalawa ay ang pagbabawal sa mga pagtotrosong panluwas. Ang pagpapatupad ng Selective Logging o Total Log Ban ay naging isyu sa bansa na sa kalaunan ay pinagkasunduan din bilang tugon sa lumalaganap na suliranin sa kagubatan.

### **Pagpapaunlad ng Yamang Tubig**

Nais ng pamahalaan na matugunan sa pamamagitan ng yamang tubig ang ilan sa mga pangunahing pangangailangan ng tao lalo na ng mga mangingisdang nakikinabang ditto. Bilang tugon, nagkakaloob ang pamahalaan ng mga programa gaya ng pagsasanay para sa wastong pangangalaga at pagpapalaki ng mga fingerling at pagpapautang ng puhunan para sa kaugnay na mag negosyo. Gayon din, sa pamamagitan ng mga kooperatiba at mga local na pamahalaan, nagkakaloob din ang pamahalaan ng puhunan para sa pagbubuo ng maliit na pangisdaan o anumang hanapbuhay na may kinalaman sa yamang tubig.

### **Pagpapaunlad ng Yamang Mineral**

Ang kabundukan ng Pilipinas ay sagana sa iba-ibang uri ng mineral. Ngunit ang paglinang dito ay hindi ganap na naisasagawa ng pamahalaan dahil sa kakulangan sa kagamitan, puhunan at kaalaman sa makabagong teknolohiya. Bagama't nabibigyan ng pagkakataon ang ilang Pilipino na magmina sa makalumang paraan, binigyan ng pamahalaan ng permiso ang ilang korporasyong pag-aari ng dayuhan na mamuhunan sa paglinang ng mga mineral sa bansa. Kapalit ng permisong ito ay ang tulong teknikal mula sa mga dayuhan upang magkaroon ng malawakang eksplorasyon sa mga yamang mineral at pagpapaunlad at paggamit ng ilang kapakinabangan sa bansa tulad ng langis.

### **Paghikayakat ng mga Pribadong Negosyo**

Upang maging ganap ang partisipasyon ng mamamayan sa pagtugon sa pambansang ekonomiya, hinihikayat ng pamahalaan ang pagtatayo ng mga korporasyon, kooperatiba, samahan, at mga negosyong pag-aari ng prinadong mamamayan. Ang pamumuhunan ng maliliit na negosyante ay binibigyang-puwang ng pamahalaan upang makatulong sa pag-angat ng ekonomiya ng bansa.

### **Pangangasiwa sa Monopolyo**

Ang pagkakaroon ng monopoly ay iniwasan ng pamahalaan dahil naghahatid ito ng hindi makatarungang kompetisyon. Naging patakaran na ng pamahalaan na pangasiwaan ang mga ganitong kompanya o di kaya ay tuluyan nang pagbawalan ang pananatili ng mga ito. Ang monopoly ay ang pagkontrol at pagtustos ng iisang kompanya ng isang uri ng produkto. Isang halimbawa nito ay ang Meralco dahil ito lamang ang tanging tagatustos ng elektrisidad sa bansa.

### **Pagpapaunlad ng Lingkurang-Bayan**

Ang lingkurang-bayan ay mga pampublikong pasilidad na bukas sa sinumang mamamayan ng bansa na may kaalaman at kakayahang magpatakbo ng negosyo. Halimbawa ay ang pagnanais na magbukas ng linya ng sasakyang pampubliko. Nagbibigay ng pahintulot ang pamahalaan sa pamamagitan ng prangkisa. Ang prangkisa ay permiso na ibinibigay sa isang tao o korporasyon na mamamahala o magsisimula ng isang lingkurang-bayan, maliit man ito o malaki. Maaari ding humingi ng prangkisa ang korporasyon o samahan mula sa pamahalaan kung 40 bahagdan ng puhunan ay pag-aari ng dayuhan at ang 60 bahagdan ay pag-aari ng mga Pilipino. Ang pangangasiwa nito sa lingkurang-bayan ay tatagal ng 50 taon. Ang ganitong patakaran sa pangangalakal ay nakasaad sa Saligang Batas ng Pilipinas bilang proteksiyon sa mga Pilipinong mangangalakal.

### **Iba pang Programang Pangkapayapaan**

Isa pa sa mga programang pangkapayapaan ng pamahalaan ay ang “Payapa at Masaganang Pamayanan” o PAMANA. Ito ay isang balangkas at programa para sa kapayapaan at pag-unlad sa mga lugar na apektado ng kaguluhan at mga lugar na sakop ng umiiral na mga kasunduang pangkapayapaan. May pitong lugar at rehiyon ang nakikinabang sa programang ito kasama na ang Zamboanga-Basilan-Sulu-Tawi-Tawi (Zambasulta) at Cordillera. Layunin ng programang ito na mapaunlad ang kabuhayan at pagkakataon para makapagtrabaho sa mga lugar na mahihina at may kaguluhan; palakasin ang kakayahan ng mga local na pamunuan at isulong ang mga plano at programa nito sa



kapayapaan; at paghihikayat sa mga mamamayan na makiisa sa pagsusulong ng kapayapaan at kaunlaran ng kanilang komunidad\

## **Mga Programang Pang-imprastraktura**

Upang mapabilis ang kaunlaran ng ekonomiya at makalikha ng maraming trabaho, lalo na sa mga lalawigan, nagbibigya ang pamahalaan ng kaukulang pondo para sa mga proyektong pang-imprastraktura, na kinabibilangan ng national roads at mga tulay; mga paliparan, daungan, at mga parola; mga silid-aralan at iba pang pasilidad na pang edukasyon; sistema ng malinis na tustos ng tubig, irigasyon, at post-harvest facilities; at mga estruktura para sa pagpigil sab aha (flood control) at proteksiyon ng mga burol.

Ang P141.8 bilyong badyet noong 2011 ay ginawang P182.2 bilyong total budget para sa imprastraktura ng gobyerno sa 2012 National Budget. Ito ay 25.6 bahagdang mas mataas kaysa sa alokasyon nang 2011 at kumakatawan sa 1.6 bahagdan ng Gross Domestic Product kung ihahambing sa 1.4 bahagdan noong 2011.

Ang Department of Public Works and Highways (DPWH) ang nakakuha ng bulto ng badyet para sa imprastraktura, na sinundan ng Department of Agriculture (DA) at ng Department of Agrarian Reform (DAR) para sa pagtatayo ng farm-to-market roads, post-harvest facilities, at mga pasilidad sa patubig. Ang Department of Education (DepED) ay nagtatayo at nagkumpuni ng mga silid-aralan, pati na ang mga pasilidad para sa tubig at sanitasyon sa mga pampublikong paaralan.

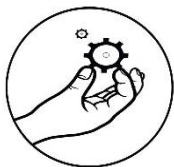
Pinahusay naman ng Department of Transportation and Communication (DoTC) ang mga paliparan, daungan, at iba pang sistema ng transportasyon. Sinimulan din ng Pasig River Rehabilitation Commission ang rehabilitasyon at pagpapaunlad ng Ilog Pasig at kaakibat nitong mga estero. Ang Autonomous Region in Muslim Mindanao ay nagpatupad naman ng mga proyektong pang-imprastraktura sa pamamagitan ng pagtatayo ng mga lansangan, mga tulay, at water supply sa buong rehiyon.

Noong taong 2012, sinimulan ang Public-Private Partnership (PPP) program ng administrasyong Aquino at 16 na proyekto ang nasimulan dahil dito. Nakipagnegosasyon din ang pamahalaan para sa Chinese-funded North Rail contract upang matugunan ang pangangailangan ng bansa sa transportasyon.

Ang Japan sa pamamagitan ng Japan International Cooperation Agency, ay nagpondo na halos Php46.88 bilyon para sa flood control at mga proyekto para sa irigasyon at mga daan sa buong bansa. Pinondohan nito ang pitong proyekto – apat para sa DPWH, dalawa sa National Irrigation Administration, at isa na ipinatupad naman ng DAR.

Pinangasiwaan naman ng National Telecommunication Commission (NTC) ang paggamit ng mga makabagong teknolohiya na nakapagpapabilis sa komunikasyon ng mga tao. Nakatutulong sa mabilis na pag-uugnayan ng mga tao ang telepono, cellular at mobile phone, computer, internet, at fax machine.

Sa mga proyektong pang-imprastruktura ng pamahalaan na ipinatupad at ipapatupad pa, inaasahan na pasisiglahin nito ang mga gawain sa maraming lungsod at lalawigan. Ang mga trabahong lilikhain ay makatutulong sa pagpapaangat ng kalidad ng pamumuhay ng mga Pilipino. Ang maraming trabaho ay nangangahulugan din ng mas maraming pagkain sa mesa, karagdagan kita para sa edukasyon ng mga kabataan, at mas maraming gawain upang sumigla ang mga komunidad.



## ***Mga Gawaing Pampagkatuto***

### **Gawain 1**

**Panuto:** Magbigay ng halimbawa ng mga programang pangkapayapaan na ipinatutupad ng sumusunod na mga aheniys at programa. Kopyahin ang tsart at isulat ang sagot dito.

<b>Ahensiya/ Programa</b>	<b>Programang Pangkapayapaan</b>
1. Lokal na Pamahalaan	
2. Sandatahang Lakas ng Pilipinas	
3. Pambansang Pulisya ng Pilipinas	
4. Payapa at Masaganang Pamayanan	
5. Kagawaran ng Tanggulang Pambansa	

### **Gawain 2**

**Panuto:** Ibigay ang hinihinging detalye sa tsart. Sundin ang halimbawa.

<b>Programa o Proyekto</b>	<b>Bahaging Ginagampanan ng Pamahalaan</b>	<b>Mga Pakinabang</b>
Halimbawa: Pangangasiwa sa Monopolyo	Mahigpit ang pagbabantay ng pamahalaan sa ganitong uri ng negosyo sapagkat kinokontrol ng iisang kompanya lamang ang pangangasiwa sa isnag uri ng produkto.	Nabubuksan ang negosyo para sa lahat.

### Gawain 3

**Panuto:** Ibigay ang mga tungkuling ginagampanan sa bawat programang pang-imprastruktura. Sundin ang binigay na halimbawa.

<b>Programang Pang Imprastruktura</b>	<b>Tungkuling Ginagampanan</b>
Hal. Department of Public Works and Highways	Responsable sa pagpapanatili at pagsasaayos ng mga daan at mga patubig sa buong Pilipinas.
Department of Transportation and Communication	

Department of the Interior and local Government	
Department of Education	
National Telecommunications Commission	
Department of Agriculture	

#### Gawain 4

**Panuto:** Kopyahin ang tsart. Punan ang bawat kolum ayon sa hinihinging detalye. Sundin ang binigay na halimbawa.

Ahensiya ng Pamahalaan	Proyekto	Paglilingkod
Hal. Department og Transportation and Communication	Paliparan, daungan	Mabilis na paglalakbay ng tao at paghahatid ng mga kalakal.
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		



## Paglalahat / Repleksyon

**Gawain:** Basahin at unawain ang mga tanong sa bawat bilang. Ang iyong sagot ay naaayon sa iyong natutunan sa araling ito.

3

3 bagay na nakita ko

Natuklasan ko...

1. \_\_\_\_\_

2. \_\_\_\_\_

3. \_\_\_\_\_

2

2 interesadong bagay na natutunan ko

Natutunan ko ang...

1. \_\_\_\_\_

2. \_\_\_\_\_

1

1 bagay na nalilito ako

Kailangang matuto pa ako...

1. \_\_\_\_\_



### Panapos na Pagtataya

**A. Panuto:** Lagyan ng tsek (/) kung nakatutulong sa pagpapanatili ng kapayapaan at ekis (x) kung hindi.

1. Kaguluhan sa Timog Mindanao.
2. Pakikipagsabwatan sa mga magnanakaw.
3. Banggaan ng motorsiklo at kotse sa kalsada.
4. Paglalagay ng mga ilaw-trapiko sa malalaking kalye.
5. Pagpapatupad ng mga polisiya hinggil sa kapayapaan.
6. Negosasyong pangkapayapaan sa pagitan ng pamahalaan, mga makakaliwa, at Bangsamoro Islamic Freedom Fighters.
7. Pagpapaunlad ng kabuhayan ng mga kababaihan sa pamamagitan ng pananahi at pagtitinda.

8. Kaguluhan sa pagitan ng mga hukbong pandagat at banyagang mangingisda sa loob ng dagat Pilipinas.
9. Karapatan ng bawat Pilipino na mamuhay nang mapayapa at ligtas sa komunidad na kaniyang kinabibilangan.
10. Tungkulin din ng bawat mamamayan na panatilihing mapayapa at ligtas ang komunidad na kaniyang kinabibilangan.

**B. Panuto:** Iguhit sa bawat bilang ang bituin kung ang pangungusap ay tumutukoy sa pagtataguyod ng ekonomiya ng bansa at ulap naman kung m

- \_\_\_\_\_ 11. Ang ekonomiya ay sitwasyong pangkabuhayan ng isang bansa.
- \_\_\_\_\_ 12. Ang pagpapabuti sa ekonomiya ng bansa ay binigyang prayoridad ng ating pamahalaan
- \_\_\_\_\_ 13. Ang pamahalaan ay walang patakarang pang ekonomiya na nagsisilbing gabay sa pagtataguyod ng mga programang pang kaunlaran ng bansa.
- \_\_\_\_\_ 14. Ang pangangalaga sa mga Pilipinong manggagawa at mangangalakal ay binigyang pansin laban sa mga di kanais-nais na gawaing pang kalakalan.
- \_\_\_\_\_ 15. May mga patakaran ang pamahalaan para sa pangangalaga sa mga local na industriya at kalakal.

**C. Panuto:** Suriin ang pangungusap. Isulat ang TAMA kung nagsasaad ang pangungusap ay tumutukoy sa mga programang pang imprastratura ng pamahalaan at MALI kung hindi.

16. Ang programang pang imprastraktura ay isa sa mga paglilingkod na ginagawa ng pamahalaan.
17. Tinutugunan ng pamahalaan sa pamamagitan ng mga ahensiya nito ang mga pangangailangan ng mamamayan gaya ng kalsda, paaralan, tulya, at sistema ng komukiasyon.
18. Maraming ahensiya ng pamahalaan ang nagpapatupad ng mga programang pang imprastraktura.
19. Mahalaga ang mga programang pang imparstraktura ng pamahalaan.

20. Sa pagdami ng imprastraktura, marami ring trabaho ang hinitnay para sa mamamayan.

## ***Susi sa Pagwawasto***

### **Linggo 5: MGA PROGRAMANG PANG KALUSUGAN**

Paunang pagtataya	Panapos na Pagtataya	Gawain 1
1. TAMA	1. /	PAGBABAKUNA – panlaban sa sakit gaya ng diarrhea, polio, tihdas at trangkaso.
2. TAMA	2. /	PAGBIBIGAY NG LIBRENG GAMOT – upang malunasan ang may karamdaman.
3. TAMA	3. /	LIBRENG PAGPAPA-OSPITAL – mapapagaling ang may karamdaman.
4. TAMA	4. /	BENEPISYO NG PHILHEALTH – maraming Pilipino amg pakinabang sa programang ito.
5. MALI	5. x	NOTE: (MAARING TANGGAPIN ANG IBANG SAGOT)
	6. /	
	7. /	
	8. x	
	9. /	
	10. /	

## Gawain 2

Rubrik sa Pag-iskor sa Sagot ng Tanong No. 1 - 5				
Pamantayan	Napakahusay 4 puntos	Mahusay 3 puntos	Nalilinang 2 puntos	Nagsisimula 1 puntos
Nilalaman	Kumpleto at komprehensibo ang nilalaman ng sagot. Wasto ang lahat ng impormasyon.	Kumpleto ang nilalaman ng sagot. Wasto ang lahat ng impormasyon.	May ilang kakulangan sa nilalaman ng sagot. May ilang impormasyon sa nabanggit.	Maraming kakulangan sa nilalaman ng sagot.
Organisasyon	Malinaw ang daloy at organisado ang paglalahad ng kaisipan.	Malinaw ang daloy ng paglalahad ng kaisipan.	May bahaging di gaanong malinaw ang paglalahad ng kaisipan.	Maraming bahagi ang hindi malinaw sa paglalahad ng kaisipan.

### Linggo 6: MGA PAMAMARAAN SA PAGPAPAUNLAD SA EDUKASYON SA BANSA

#### Paunang Pagtataya

1. A
2. D.
3. C
4. C
5. B

#### Panapos na Pagtataya

- |         |          |
|---------|----------|
| 1. Tama | 6. Tama  |
| 2. Tama | 7. Tama  |
| 3. Tama | 8. Tama  |
| 4. Mali | 9. Mali  |
| 5. Tama | 10. Tama |

### Mga Gawaing Pampagkatoto

#### Gawain 1:

1. Edukasyon para sa lahat (Education For All)
2. Basic Education Program (K-12)
3. Alternative Learning System
4. Out of School Youth (OSY)

#### Gawain 2.

RUBRICS PARA SA PAGSULAT NG TALATA				
Pamantayan	Napakahusay 4pts	Mahusay 3pts	Nalilinang 2pts	Nagsisimula 1pt



Nilalaman	Kumpleto at komprehensibo ang nilalaman ng sagot. Wasto ang lahat ng impormasyon.	Kumpleto ang nilalaman ng sagot. Wasto ang lahat ng impormasyon.	May ilang kakulangan sa nilalaman ng sagot. May ilang impormasyon sa nabanggit.	Maraming kakulangan sa nilalaman ng sagot.
Organisasyon	Malinaw ang daloy at organisado ang paglalahad ng kaisipan.	Malinaw ang daloy ng paglalahad ng kaisipan.	May bahaging di gaanong malinaw ang paglalahad ng kaisipan.	Maraming bahagi ang hindi malinaw sa paglalahad ng kaisipan.
Baybay, Pagsulat sa malaking titik, bantas at gawi ng pagkakasulat	Malinaw, maayos at tama ang baybay ng mga salita, may malaking titik, bantas at maayos ang pagkakasulat.	Tama ang baybay ng mga salita, may malaking titik, bantas at maayos ang pagkakasulat.	Maayos ang pagbabaybay ng mga salita subalit may kaunting kamalian sa malaking titik, bantas at hindi gaanong maayos ang pagkakasulat	Hindi wasto ang pagbabaybay, malaking titik, bantas at hindi maayos ang pagkakasulat.

## Linggo 7

### Paunang Pagtataya

1. B 11./
2. D 12./
3. A 13./
4. B 14./
5. D 15./
6. COMPREHENSIVE AGRARIAN REFORM PROGRAM
7. REFORESTATION
8. MONOPOLYO
9. LINGKURANGBAYAN
10. KORPORASYON/KOOPERATIBA

### Gawain 1.

AHENSIYA/PROGRAMA	PROGRAMANG PANGKAPAYAPAAAN
1. Lokal na Pamahalaan	Ang katahimikan at kaayusan sa mga lungsod at bayan ay kapayapaan na rin ng buong bansa.
2. Sandatahang Lakas ng Pilipinas	Tungkulin nitong ipagtaggol ang bansa laban sa mga kaaway o mananakop, local man o banyaga., at mapanatili ng kaayusan at katahimikan sa bansa.
3. Pambansang Polisyang ng Pilipinas	Sila ang kaakibat ng mga local na pamahalaan sa pagsugpo ng krimen at paghuli sa mga taong lumalabag sa batas.
4. Payapa at Masaganang Pamyanan	Ito ay isang balangkas at programa para sa kapayapaan at pag-unlad sa mga lugar na apektado ng kaguluhan at mga lugar na sakop ng umiiral na mga kasunduang pangkapayapaan.

5. Kagawaran ng Tanggulang Pambansa	Tungkulin nitong pangalagaan ang katahimikan sa loob at labas ng buong bansa at tiyakin ang seguridad nito laban sa mga panganib.
-------------------------------------	---

## Gawain 2

PROGRAMA O PROYEKTO	BAHAGING GINAGAMPANAN NG PAMAHALAAN	MGA PAKINABANG
Pangangasiwa sa Monopolyo	Mahigpit ang pagbabantay ng pamahalaan sa ganitong uri ng negosyo sapagkat kinokontrol ng iisang kompaya lamang ang pangangasiwa sa isang uri ng produkto.	Nabubuksan ang negosyo para sa lahat.
Industrialisasyon	Pinangangalagaan ang mga manggagawa laban sa manggagaya ng kanilang mga produkto.	Nahihikayat ang taong bayan na tangkilikin ang mga produktong Pilipino.
Pangangalaga sa mga industriyang lokal	Pinangangalagaan ang mga mangangalakal laban sa pagpupuslit ng kanilang mga produkto.	Nakokonrol ag paglabas at pag aangkat ng produkto mula sa ibang bansa.
Pagpapaunlad ng agrikultura	Naglalayong mabigyan ng makabagong kagamitan ang magsasaka.	Pagtaas ng ani at kita mula sa lupa
Pagpapaunlad ng kagubatan	Reforestation Pagpapatupad ng selective logging o total log ban	Napipigilan ang illegal logng at pagtotrosong panluwas Naiiwasan ang pagkalbo ng kagubatan
Pagpapaunlad ng yamang tubig	Naglalayong mabigyan ng makabagong kagamitan ang mga mangingisda	Natutulungan ang mga mliliit na mangingisda sa paggamit ng yamang tubig at lumaki ang kanilang kita.
Pagpapaunlad ng yamang mineral	Binibigyang permeso ang ilang dayhan na mag mina at linangin ang yamang mineral ng bansa	Nagbibigyan ang mga Pilipino sa tulong teknikal upang mapaunlad an gating yamang mineral
Pagpapaunlad ng lingkurang bayan	Naggagawad ng prangkisa sa mga pilipinong may kakayahang magpatakbo ng negosyo ayon sa kanilang kakayahan	Naiiwasan ang pagdami ng mga negosyanteng walang permeso (kolorom)

## Gawain 3

Programang pang imprastraktura	Tungkuling ginagampanan
Department of Public works and highways	Responsible sa pagpapanatili at pagsasaayos ng mga daan at mga patubig sa buong pilipinas

Department of the interior and local government	Nagpapatupad ng mga proyekto para sa malinis na suplay ng tubig at iba pang pangangailangan sa lokalidad.
Department of transportation and communications	Responsible sa pagpapalano, pakikipagugnayan, paggawa ng mag polisiya para sa pagpapalaganap naa malawak na network sa sistema ng komunikasyon at transportasyon.
Department of education	Responsible sa pagkokompuni ng mga silid aralan at iba pang pasilidad sa paaralan
National Telecommunication Commission	Nangangasiwa sa paggamit ng makabagong teknolohiya na nagpapabilis ng komunikasyon sa buong bansa tulad ng cellular at mobile phone, intrnet at iba pa.
Department of Agriculture	Responsible sa pasilidad sa patubig, pagtatayo ng farm to market road, at iba pa.

#### Gawain 4

<b>Ahensiya ng Pamahalaan</b>	<b>Proyekto</b>	<b>Paglilingkod</b>
Department of Transportation and Communication	Paliparan, daungan	Mabilis na paglalakbay at paghahatid ng mga kalakal.
Department of Public Work and Highways	Pagawaing bayan at lansangan (nautical roads/highways, tulay, at iba pa)	Mabilis na paglalakbay at paghahatid ng mga kalakal..
National Telecommunications Commission	Makabagong komunikasyon	Mabilis na ugnayang pang kominkasyon ng mga tao

Department of Education	Silid-aralan, pasilidad sa paaralan	Mas maraming bata ang nakapag aaral dahil halos lahat ng barangay ay nagkakaroon nan g paaralan.
Public-private Partnership Program	Light rail transit (LRT) Metro rail transit (MRT)	Natutugunan ang pangangailagan ng bansa sa transportasyon

**Panapos na Pagtataya**

- |       |            |          |
|-------|------------|----------|
| 1. X  |            |          |
| 2. X  | 11. bituin | 16. Tama |
| 3. X  | 12. bituin | 17. Tama |
| 4. /  |            |          |
| 5. /  | 13. ulap   | 18. Tama |
| 6. /  |            |          |
| 7. /  | 14. bituin | 19. Tama |
| 8. X  |            |          |
| 9. /  | 15. bituin | 20. Tama |
| 10. / |            |          |

## ***Sanggunian***

Linggo 5:

Adriano, Ma. Corazon V., et al. Kagamitan ng Mag-aaral: Araling Panlipunan 4. Manila: Vibal Group, Inc, 2015. Print

Adriano, Ma. Corazon V., et al. Patnubay ng Guro: Araling Panlipunan 4. Manila: Vibal Group, Inc, 2015. Print

Department of Education. Most Essential Learning Competencies 2020. 2016 K-12 Curriculum in Araling Panlipunan 4

Kagamitan ng Mag-aaral Araling Panlipunan 4, pahina: 273-278

**Linggo 6:**

Kagamitan ng Mag-aaral Araling Panlipunan 4, pahina: 279-289

**Linggo 7:**

Kagamitan ng Mag-aaral Araling Panlipunan 4, pahina: 290-303